

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д.е.н., проф. Жердецька Л..

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності _072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
(назва магістерської програми)
на тему:
«Управління операційним ризиком банку»

Виконавець:

студент ЦЗФН

В. Голуб,

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Кузнцова Л.В.

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ОДЕСА – 2019

АНОТАЦІЯ

на випусну роботу «Операційні ризики банку»

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади оцінки та управління операційними ризиками банку.

Об'єктом дослідження виступає банківська система України та фінансова діяльність ПАТ «БАНК "УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ"».

Мета дипломної роботи полягає в розробці рекомендацій щодо вдосконалення методичних підходів системи операційного ризик-менеджменту.

Завданнями роботи є: визначення поняття ризиків та операційних ризиків, їх класифікація; характеристика методичних підходів до оцінки та управління операційними ризиками банку; запропонування методичних засад розрахунку розміру операційного ризику для банку; розробка економетричної моделі впливу факторів на операційні ризики банку та рекомендацій щодо управління ними.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо оцінки та управління операційними ризиками в банківській діяльності.

Одержані результати можуть бути використані для удосконалення оцінки та управління операційними ризиками банків.

Ключові слова: збитки, операційний ризик, класифікація, оцінка та управління операційним ризиком, ризик-менеджмент, криза, інтеграція ризиків, капітал на покриття ризиків, моделювання, розподіл втрат.

ANNOTATION

for graduation work "Operational risks of the bank"

The subject of the research is the theoretical and methodological principles of assessment and management of operational risks of the bank.

The object of the study is the banking system of Ukraine and the financial activities of PJSC BANK UKRAINIAN CAPITAL.

The aim of the thesis is to develop recommendations for improving the methodological approaches of the operational risk management system.

The tasks of the work are: definition of the concept of risks and operational risks, their classification; characterization of methodological approaches to assessment and management of bank operational risks; proposing methodological bases for calculating the amount of operational risk for the bank; development of econometric model of influence of factors on operational risks of the bank and recommendations for their management.

According to the results of the study, conclusions and recommendations on the assessment and management of operational risks in banking are formulated.

The results obtained can be used to improve the assessment and management of banks' operational risks.

Keywords: losses, operational risk, classification, assessment and management of operational risk, risk management, crisis, risk integration, risk capital, modeling, loss distribution.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи поняття банківських ризиків, роль і місце операційного ризику в кредитних організаціях	
1.1. Поняття банківських ризиків, їх класифікація і причини виникнення.....	7
1.2. Сутність операційного ризику, його фактори, види та шляхи уникнення.....	14
1.3. Система управління операційними ризиками.	25
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. Аналіз застосування інструментів регулювання операційного ризику на прикладі ПАТ “БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”	
2.1. Коротка економічна характеристика ПАТ “БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”.....	34
2.2. Організація ризик менеджменту в ПАТ “БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”.....	42
2.3. Аналіз управління операційними ризиками у ПАТ “БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”.....	47
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. Вдосконалення методики оцінки та управління операційними ризиками	
3.1. Вдосконалення системи сучасного операційного ризик-менеджменту.....	64
Висновки до розділу 3.....	91
ВИСНОВКИ.....	92
Список використаних джерел.....	95

ВСТУП

Банківський бізнес в усьому світі виступає однією з найважливіших галузей економіки. Банки - центральні ланки в системі ринкових структур, вони виступають в ролі свого роду «кровоносної системи» економіки, тому важливо, щоб банківська система держави функціонувала без збоїв, стабільно і ефективно. Від її стійкого розвитку багато в чому залежить успішність економічної діяльності підприємств і організацій, спокій і впевненість громадян у збереженні своїх заощаджень.

Банк, як і будь яка комерційна організація, ставить своїм завданням отримання прибутку, який забезпечує стійкість і надійність його функціонування і може бути використаний для розширення його діяльності. Але орієнтація на прибутковість операцій завжди пов'язана з різними видами ризиків, які, за відсутності системи їх обмеження, можуть призвести до збитків. Тому будь-який банк, при визначенні стратегії своєї діяльності, формує таку систему заходів, яка з одного боку, спрямована на отримання прибутку, а, з іншого боку, максимально враховує можливості запобігання втрат при здійсненні банківської діяльності.

Актуальність теми даної дипломної роботи полягає в тому, що банківська діяльність, як уже було сказано вище, схильна до великого числа ризиків, тому що банк, окрім функції бізнесу, несе в собі функцію суспільної значимості та провідника грошово-кредитної політики. За своїм визначенням банк має бути одним з найбільш надійних інститутів суспільства, представляти основу стабільності економічної системи, що означає постійну здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі [33, с. 552]. Тому дуже важливо вміти прогнозувати та управляти банківськими ризиками. Кризове становище сучасного ринку банківських послуг наочно ілюструє актуальність питання, що розглядається. Знання, визначення і контроль банківських ризиків становить інтерес для великого числа зовнішніх зацікавлених сторін: Центрального Банку, акціонерів, учасників фінансового

ринку, клієнтів. Отже, створення системи управління ризиками - життєва необхідність у діяльності будь-якого банку. Адже усі зусилля банку по досягненню стабільності легко можуть бути зведені нанівець реалізацією будь-якого з видів ризиків, що супроводжує банківську діяльність. При цьому може виявитися, що банк ризикує не просто розміром прибутку, а власним виживанням. У результаті постраждає не тільки банк, але його клієнти і власники. Тому управління ризиками - важлива і невід'ємна частина стратегії будь-якого банку [5, с.39-43].

Сучасний банківський ринок немислимий без ризику, він присутній у будь-якої операції, тільки в різних масштабах і по-різному компенсується. Було б вкрай бездумно намагатися знайти варіанти здійснення банківських операцій, які б повністю виключали ризик і заздалегідь гарантували певний фінансовий результат. Ця особливість зумовлена специфікою тих функцій, які виконує кожний комерційний банк. Банки мають багато партнерів, клієнтів, позичальників, фінансовий стан яких безпосередньо впливає на їхнє становище. До того ж діяльність банків дуже різноманітна і включає операції залучення коштів, випуск та купівлю цінних паперів, видачу кредитів, факторинг, лізинг, забезпечення клієнтів готівкою тощо. А здійснення кожної банківської операції пов'язане з можливістю реалізації кількох ризиків.

Отже, прийняття ризиків - основа банківської справи. Банки мають успіх лише тоді, коли прийняті ризики розумні, контрольовані і знаходяться в межах їх фінансових можливостей і компетенції. Активи, в основному кредити, повинні бути достатньо ліквідними для того, щоб покрити будь-який відтік коштів, витрати і збитки, при цьому забезпечити прийнятний для акціонерів розмір прибутку. Досягнення цих цілей лежить в основі політики банку з прийняття ризиків і управління ними.

Оскільки національні банківські системи під впливом тенденцій лібералізації банківського законодавства стають більш відкритими для іноземних інвестицій, створюють сприятливі умови для інтернаціоналізації банківського бізнесу, то актуальною стає розробка загальноприйнятих сучасних міжнародних підходів до регулювання банківської діяльності. У цій справі

«законодавцем мод» виступає Базельський комітет з банківського нагляду за кредитними організаціями. Вітчизняні банки також починають використовувати ці нові підходи при управлінні ризиками.

Власне під ризиком прийнято розуміти ймовірність, а точніше загрозу втрати банком своїх ресурсів, недоотримання доходів або створення додаткових витрат у результаті здійснення певних фінансових операцій. Експерти виділяють безліч різних типів банківських ризиків. Це кредитний ризик, процентний ризик, ризик ліквідності, ризик втрати доходності, операційний ризик та ін. Усі ці ризики відіграють істотну роль у визначенні сукупного розміру банківського ризику і кожному з них можна присвятити окрему роботу. Але особливої уваги на сьогоднішній день, серед інших, заслуговує процес управління операційним ризиком, тому що всупереч зростаючим в геометричній прогресії втратам банків від цього виду ризику, сфера управління ним у вітчизняних банках до сих пір дуже нерозвинена, аж до повної відсутності контролю. Операційний ризик — економічний термін який описує групу ризиків, що виникають в процесі поточної діяльності банку, це ризик прямих або непрямих втрат, викликаних помилками або недосконалістю процесів, систем в організації, помилками або недостатньою кваліфікацією персоналу організації або несприятливими зовнішніми подіями нефінансової природи. Для вітчизняних банків проблема регулювання даної групи ризиків особливо актуальна, тому що втрати від них у два-три рази перевищують рівень аналогічних показників банків розвинених країн.

Об'єктом дипломної роботи є Товариство з обмеженою відповідальністю ПАТ «БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”».

Предметом дослідження послужила система і методика управління операційними ризиками, а також аналіз сучасних тенденцій в галузі управління банківськими операційними ризиками.

Метою дипломної роботи є аналіз теорії банківських ризиків, визначення методів управління та оцінки ризиків, і зокрема операційного ризику. Виділення найбільш ефективних методів управління операційним ризиком та застосування цих методів в сучасній банківській системі України.

Виявлення проблем управління операційним ризиком, пов'язаних з професійною банківською та українською загальнодержавною специфікою, виявлення методів вдосконалення банківських методик, а також визначення перспектив банківського менеджменту в управлінні ризиками.

Згідно з метою визначено *завдання* роботи:

- розглянути теоретичні основи банківських ризиків;
- розглянути класифікацію банківських ризиків і місце операційного ризику в ній;
- вивчити підходи, принципи, методи і процес управління операційним ризиком;
- розглянути управління операційними ризиками на прикладі ПАТ “БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ”;
- розглянути та проаналізувати сучасні тенденції управління операційними ризиками в банківській діяльності;

Відповідно до мети та завдань роботи використовувались наступні *методи*: логічного узагальнення (для визначення поняття операційного ризику та процесу управління ним); порівняльний аналіз (для обґрунтування методичних підходів до розрахунку показників); коефіцієнтний (для аналізу складових операційних ризиків); графічний (для наочного зображення результатів), кореляційно-регресійний аналіз (для обґрунтування впливу факторів управління на розмір операційного ризику); метод статистичного моделювання (розподіл збитків від операційного ризику).

Інформаційною базою дослідження є роботи вітчизняних та іноземних авторів, зокрема Сазикіна Б. В., Лаврушина О. І., Герріта Ян ван ден Брінка, Чернової Г.В., Кудрявцева А.А., Вальравена К.Д., А.А. Беякова А.В., Грега Н. Григоріо та ін., постанови НБУ та рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду, а також матеріали періодичної преси та опубліковані наукові праці, перелік яких наводиться у списку літератури.

ВИСНОВКИ

Вивчення та узагальнення наукової думки з питань управління ризиками дозволило уточнити, що уміння розумно ризикувати - один з елементів банківської культури. Як показує історія, банківська діяльність в умовах ринкової економіки піддається значному числу ризиків, які можуть не тільки погіршити показники діяльності банку, але й привести його до банкрутства. Під ризиком у банківській практиці розуміють небезпеку (можливість) втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або утворення додаткових витрат у результаті здійснення певних фінансових операцій.

При визначенні та вивченні банківських ризиків, необхідно пам'ятати, що банки в своїй діяльності стикаються з усією сукупністю різних видів ризику, які відрізняються один від одного по місцю, часу виникнення і по впливу на діяльність банку, і розглядати їх необхідно в сукупності. Зміна одного виду ризику викликає зміни майже усіх інших видів, тобто один вид ризику визначається набором інших. Все це, звичайно, ускладнює вибір методу аналізу рівня конкретного ризику і прийняття рішення щодо його оптимізації. Але з іншого боку, у разі виявлення таких системних ризиків, процес управління всіма іншими ризиками значно спроститься. У даному випадку ризик-менеджерам логічно використовувати принцип оптимуму по Парето, згідно з яким 15% ризиків викликають 85% інших ризиків. Саме тому в управлінні ризиками потрібно орієнтуватися на інтегрований підхід.

Одним з таких системних ризиків і є операційний. Операційний ризик проникає у всі аспекти можливих ризиків - він взаємопов'язаний з усіма іншими типами ризику, такими як ринковий, кредитний ризик, а також ризик ліквідності, ускладнюючи їх. За відсутності операційних провалів всі інші види ризику значно менш важливі. В даний час широко визнається, що нинішня фінансова криза була викликана послідовними грубими операційними порушеннями, які привели до величезних втрат кредитним або втрат ринкової вартості. Причиною послужила недооцінка реальної важливості цієї групи ризиків. Багато банків не вважають операційний ризик значним, і винуватцем

значною мірою можна вважати Базельський комітет, «законодавець мод» у сфері операційного ризик-менеджменту. Багато років тому Базельський комітет постановив, що кредитні втрати, викликані операційними збоями, повинні, з точки зору складових компонент капіталу, класифікуватися як кредитні збитки. Це компромісне рішення, засноване на історичному прецеденті, мало ненавмисний ефект зменшення значення операційного ризику - не тільки в банківській області, але і в інших галузях, що перейняли в ризик-менеджменті банківські принципи. Слідуючи цьому вузькому визначенню, операційний ризик вимагав невеликої кількості капіталу в резерві і, як наслідок, розглядався банками як питання низького пріоритету. Це не тільки відвело ресурси та увагу керівництва від цього основного ризику, а й скрило справжні причини багатьох найбільших збитків.

Багато хто бачить операційний ризик просто як ризик збоєм в роботі бек-офісу. Як правило, керівники вважають, що операційний ризик-менеджмент полягає у розробці систем контролю якості для процесів низького рівня. Ці погляди багато в чому сформували інвестиційні та кадрові рішення, які, у свою чергу, вплинули на розміщення ресурсів і розвиток технологій.

Але операційний ризик - це набагато більше, ніж просто ризик операцій. Ризик операцій - суть підмножина операційного ризику, пов'язана з неусвідомленими виконавчими помилками і збоями в процесах. Так як ці ризики, як правило, добре відомі, ними зазвичай вміють добре керувати. Крім того, так як ці події є «нормальними» операційними збоями, відповідні збитки від кожної такої події зазвичай відносно невеликі, рідко перевищують мільйон доларів. Такі ризики можна досить точно оцінити за допомогою статистичних методів (симуляції на базі стохастичних диференціальних рівнянь, актуарні підходи, теорія екстремальних значень), що полягають у вивченні статистики втрат і прибутків банку, встановленні величини і частоти отримання тієї чи іншої економічної віддачі, проведенні імовірнісного аналізу і складанні прогнозу майбутньої поведінки на ринку. Операційний ризик, навпаки, в основному полягає в «ненормальних» операційних провалах, особливо у свідомому порушенні професійних чи моральних стандартів і надмірним апетитом до ризику. Значна доля випадків багатомільярдних втрат мала місце

через те, що порушники номінально діяли в інтересах своєї компанії, а насправді займалися діяльністю, яка не збігалася з довгостроковими інтересами компанії.

На прикладі ПАТ “БАНК ”УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ» було розглянуто методи оцінки та управління операційними ризиками. За проведеним аналізом банку можна зробити висновок, що на даному етапі свого розвитку банк достатньо захищений від операційних ризиків і задіює усі доступні інструменти для керування ним: адміністративний внутрішній контроль, контроль за системою автоматизації обліку та належним виконанням кожним працівником своїх функцій, складання внутрішньобанківських положень та методик, які регламентують управлінські та технологічні процеси в банку, забезпечення обмеженого доступу до активів, документів, облікової інформації, робочих місць програмно-технічних комплексів, ключів тощо. При оцінці операційного ризику банк використовує стандартизований метод визначений в угоді Базельського комітету. Для більш детального аналізу у банку поки що немає накопленої бази даних за випадками операційних ризиків. Головними завданнями банку у сфері ризик-менеджменту на даному етапі є створення методів прогнозування, впровадження передових важелів управлінського впливу (вдосконалення бізнес-процесів, внутрішніх лімітів, створення резервів), успішної комплексної роботи в управлінні операційними ризиками з більш частим проведенням всіляких форумів і зустрічей, які б сприяли обміну досвідом та успіхами в роботі з управлінням операційним ризиком.

Як видно з моєї роботи, ризик - невід'ємна частина діяльності будь-якого сучасного банку. Але сучасний ризик, це не той ризик, з яким ми зустрічаємося в повсякденному житті. Це класифіковане поняття, яке піддалося всебічному аналізу, в результаті чого були виділені групи методів по уникненню, відхиленню або управлінню ризиком. Підводячи підсумок, слід сказати наступне. Сучасний банк не повинен боятися ризику, він має розглядати його як один з елементів своєї діяльності, з яким необхідно методично працювати і яким можна і потрібно управляти.

Список використаних джерел

1. **Постанова** Правління Національного банку України № 104 Про схвалення Методичних вказівок з інспектування банків «Система оцінки ризиків» від 15.03.2004//Веб-сторінка “Закони України”. – <http://uazakon.com/big/text1263/pg1.htm>
2. **Постанова** Правління Національного Банку України N 254 «Про затвердження Положення про організацію операційної діяльності в банках України» зі змінами та доповненнями від 18.06.2003// Веб-сторінка “Закони України”. – <http://uazakon.com/document/fpart91/idx91981.htm>
3. **Постанова** Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361 Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України. // Веб-сторінка “Закони України”. – <http://uazakon.com/big/text1563/pg1.htm>
4. **Постанова** Національного банку України №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001, із змінами та доповненнями
5. **Авраменко С.М.** Раннее предупреждение и стресс-тестирование риска потери ликвидности//Банкаускі веснік. - №16. – 2006г. – с. 39-43
6. **Али Самад-Хан, Григорий Спивак** Современный подход к управлению операционными рисками //Банковское обозрение. - №12 (115). – 2008г.
7. **Балашова Н.А.** Управление операционным риском: анализ современных тенденций // Рынок ценных бумаг. - №7. – 2001г. – с. 68-70.
8. **Бор М.З., Пятенко В.В.** Стратегическое управление банковской деятельностью. – М. – 1995г. – с. 65
9. **Бухтин М.А.** Методология управления операционными рисками // Оперативное управление и стратегический менеджмент в коммерческом банке. – № 3. – 2003г. – с. 86–94.
10. **Вальравен К.Д.** **Управление рисками в коммерческом банке:**

Учебное пособие – Международный банк реконструкции и развития – 1997г. – с. 137-144

11. **Волков С.А.** Стратегия управления рисками – М: ИНФРА. – 2007г. – с. 72

12. **Воронин Ю.М.** Управление банковскими рисками – М: НОРМА. – 2007г. – с. 23-27

13. **Воцило М.С.** Основи управління ризиками у банківській справі//Вісник Національного банку України.- №12. – 2001р. – с. 51-52

14. **Горячек І.В.** Види банківських ризиків та управління ними// Економіка. Фінанси. Право. - №8. – 2000р. – с. 36-38

15. **Грюнинг Х. ван, Брайович Братанович С.** Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском – М.: Весь Мир, 2007. – 304 с., с. 110-111

16. **Камінський А. Б.** Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. – К.: Видавничий дім «Козаки». – 2002р. – с. 94-96

17. **Кривошеев В. А.** Управление банковскими рисками – М: НОРМА – 2007г. – с. 47-56

18. **Криночкин Д.Л.** Управление операционным риском: проблемы анализа и принятия решений // Банковские услуги. - № 11. – 2003г. – с. 15-19.

19. **Івченко І.Ю.** Економічні ризики: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури – 2004р. – с.41-63

20. **Лаврушин О.И., Валенцева Н.И.** Банковские риски. – М.: КНОРУС – 2007г. — с. 167-202

21. **Лаврушін О.І.** Управління діяльністю комерційного банку (банківський менеджмент) – М.: Юріст, 2003р.

22. **Малыхина С.В.** Как построить систему управления операционным риском Банкаускі веснік - №5,6. –2006г. – с. 47-54

23. **Морозова Т. Ю.** Оценка системы управления рисками в банках// Банкаускі веснік. - №18,19. – 2006г.– с. 8-16

24. **Маркина Л.М.** Банк всегда рискует чужими деньгами// Банковское

обозрение. - №5. – май 2006г.

25. **Никулина И.Ю.** Формулирование общих целей управления банковской деятельностью // Консультант директора. - №5(185). – 2003г.– с. 29-34

26. **Печалова М.Ю.** Организация риск-менеджмента в коммерческом банке // Менеджмент в России и за рубежом.- № 1 – 2001г.

27. **Пернарівський О.В.** Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків//Вісник Національного банку України.- №4. – 2004р.- с. 44-48

28. **Подік С.М., Ігнатенко В.І.** Банківська справа: теорія і практика. Навчальний посібник. - 2-е вид. – Львів.: Піраміда – 2006р.

29. **Примостка Л.О.** Фінансовий менеджмент банку: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999р. – с. 27

30. **Рогачев А.М.** Человеческий фактор в операционных рисках: Банковские риски // Управление финансовыми рисками. - №1. – апрель 2007г. – с.78-83

31. **Романенко Л.Ф., Коротєєва А.В.** Ризики у банківській діяльності// Фінанси України.- №5. – 2003р. – с. 121-127

32. **Романов В.С.** Понятие рисков и их классификация как основной элемент теории рисков //Инвестиции в России. - № 12. – 2000г. – с. 41-43

33. **Савлук М.І., Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф.** Гроші та кредит: Підручник. К.: КНЕУ, 2002р. – с. 552

34. **Сазыкин Б.В.** Управление операционным риском в коммерческом банке – М: Вершина – 2008г. – с. 83-114

35. **Седин А.И.** Операционные риски: предупрежден, значит вооружен // Банковское дело в Москве - №4 (76). – 2001г.

36. **Седин А.И.** Операционные риски: классификация и некоторые практические аспекты // Бухгалтерия и банки - № 3. – 2002г. – с. 21-25

37. **Страхарчук В.П., Страхарчук А.Я.** Основні принципи системи контролю банківського юридичного ризику // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України – 2006 – вип. 16.6 – с. 263-273

38. **Страхарчук В.П.** Методи уникнення ризику в системі взаємозаліку платежів// Наук. вісн. УкрДЛТУ: Зб. наук. праць. – Львів.: УкрДЛТУ. – 1999, вип. 3. – с. 245-248
39. **Стубайло С.Т.** Місце операційних ризиків у банках України // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє - Вип. 12. – 2007 р. – с. 297-304
40. **Тичина В.Б.** Впровадження системи управління ризиками в банку// Вісник Національного банку України.-2004.-№8.- с. 18-22
41. **Фарафонова Я.В.** Идентификация и измерение операционных рисков//Вести высших учебных заведений Черноземья - №3(13) – 2008г. – с. 87-89
42. **Швець Н.Р.** Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління // Регіональна економіка. – 2008/4 – с 97-103
43. **Шумпетер Й.А.** Теория экономического развития. - М.: Прогресс, 1982 – с. 137
44. **Чернова Г.В., Кудрявцев А.А.** Управление рисками: Учебное пособие. — М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2003. – 124-131 с.
45. **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards.** Basel Committee on Banking Supervision, June 2004
46. **Greg N. Gregoriou** Operational risk toward Basel III : best practices and issues in modeling, management, and regulation — John Wiley & Sons, Inc, Hoboken, New Jersey, 2009 — 528 с.
47. **Gerrit Jan Van Den Brink** Operational Risk: The New Challenge for Banks – Palgrave MacMillan, 2008 – с. 117
48. **Kuritzkes A.** Operational risk Capital: A Problem of Definition // The Journal of Risk Finance, Fall, 2002. – P. 47–56.
49. **Офіційний сайт ПАТ «БАНК »УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ».** Доступ до ресурсу в режимі: www.partnerbank.com
50. **Офіційний сайт Агенства фінансових ініціатив.** Доступ до ресурсу в режимі: <http://www.afi.com.ua/>

51. Сайт «Міжнародна база даних по операційним ризикам (ORI)». Доступ до ресурсу в режимі: <http://operationalrisk.com/>
52. Сайт «Корпоративний менеджмент». Доступ до ресурсу в режимі: <http://www.cfin.ru>
53. Сайт «Спільнота ризик-менеджерів» . Доступ до ресурсу в режимі: <http://www.riskofficer.ru/>
54. Сайт «Закони України». Доступ до ресурсу в режимі: <http://uazakon.com/>
55. Сайт «Банківський форум». Доступ до ресурсу в режимі: <http://dom.bankir.ru/>
56. Сайт ризик менеджерів. Доступ до ресурсу в режимі: <http://www.hedging.ru/>